

A szerkesztő előszava

A kedves Olvasó Wass Albert hiteles memoárját tartja a kezében.

Egy esztendővel ezelőtt, az író öt fia elérkezettnek látta az időt, hogy megjelenhessen végre a régen várt, utolsó megírt kötet – a *Voltam*.

Megtisztelő felkérésüknek megfelelően, elkezdhettem a floridai Wass-archívum rendelkezésemre bocsátott K77-es dossziéjának, melyre az író saját maga írta rá a címet, nemes tartalmát sajtó alá rendezni, köteté szerkeszteni.

Néhány szó arról, hogyan lett köteté a kéziratgyűjtemény.

Wass Albert gondosan egybegyűjtötte e dossziéba mindazon írásait, amelyeket memoárkötetébe szánt. A rendezés és szerkesztés elsősorban azon tartalomjegyzék-tervezetek alapján készült, melyeket Wass Albert hagyott hátra, ezek vezérfonalul szolgáltak a munkában.

Különleges könyvet tart tehát kezében az olvasó. Wass Albert ír, emlékezik ebben a kötetben magáról, életéről, szeretteiről. A huszadik századi magyar irodalom emblematikus alakja már a negyvenes években foglalkozott azzal, hogy összefoglalja addigi életét, annak tanulságait. A krisztusi korba érő író vallomása, értékelése A *titokzatos őzbak*, melynek néhány lapnyi anyagát több, mint öt évtizeddel később a végső számvetésnek szánt memoárkötetébe a *Voltamba* is beleszerkesztette.

Az ötvenes évek végén újra foglalkozni kezd egy nagy ívű memoár megírásának gondolatával, mely szándékot a felgyorsult történelmi események elsöpörnek. A nyolcvanas évek végén aztán nekilát, hogy panorámás képet fessen egy memoárkötet keretében a huszadik századról, egy letűnt arisztokratikus, ám kétségtelenül maradandó értékeket hagyó világról, Erdélyről, a gyermekkoráról, a hontalanság éveiről, majd legterjedelmesebben a majd öt évtizedig tartó amerikai emigráció eseményeiről.

Wass, miközben megírja e könyvben saját élettörténetét, egész világokat tár olvasója elé. A kézirat legnagyobb része 1988 és 1997 között keletkezett. Néhány darab azonban korábbi írása, melyeknek vagy az elejére, vagy a végére ír kiegészítést, mintegy magyarázatként, hogy miért tartja fontosnak a *Voltamban* való megjelenésüket. A tartalomjegyzék-tervezetek kivétel nélkül kronologikus sorrendben tárják az olvasó elé Wass életét.

A memoárkötet arányai egyes esetekben igen meglepőek. Feltűnő, hogy milyen kevés a németországi évekről (1945--1951) szóló visszaemlékezés, és az is, hogy ezek között alig található „új”, tehát a kilencvenes években írt darab. Külön említést érdemel a második világháború történéseit idéző fejezet. Két írás is angol nyelven volt csak fellelhető a kéziratban, mégis itt a helyük ebben a kötetben, az író nyilvánvaló akaratának megfelelően.

A fordítás munkáját Bodóczy Miklós végezte el 2005-ben.

Miután nem folyamatosan, egy lendülettel írta emlékiratait, óhatatlanul előfordul bennük néhány ismétlés. Láthatólag vannak kedvenc történetei melyeket több változatban és eltérő kidolgozottsággal is papírra vetett. Ezek közül csak a legrészletesebbeket, legszebbeket hagyta meg a szerkesztő.

Írói munkásságáról, regényeiről azok keletkezési körülményeiről szinte semmit nem ír – ennek is komoly és fontos oka van. Wass e memoárban elsősorban nem az író, sokkal inkább az embert, annak belső vívódásait tárja elénk, szándékos és tudatos alkotói koncepciójában.

A *titokzatos őzbak*ból emeli át *Édesanyjáról* és az *Újmamáról* szóló részt. Itt is érthető és indokolható írói eljárása: egyszerűen nem maradt több emléke annál, mint amit ott leírt.

E kötet pontosan érzékelteti arányaiban is Wass különleges viszonyát az állatokhoz, a természethez. Kidolgozottak és megragadóak a vadászkutyáiról írt visszaemlékezései. Az úgynevezett kutyatörténetek -- a memoár elején az erdélyi korszaktól egészen az utolsó évekig -- jelentős szerepet játszanak Wass életében.

A kötet stílusát és hangnemét szintén tudatosan komponált kettősség jellemzi. Az egészen líraira hangolt gyermekkori emlékképeket, természetleírásokat tudatosan követik az amerikai korszak szinte *short-story*-vá lecsupaszított írásai, hogy az utolsó fejezetben visszatérjen a lírai Wass-hang. Az amerikai élet bemutatása, az író ottani küzdelmei, éles ellentétben állnak élete európai korszakának történéseivel, és ezért szerencsés a tartalom és forma összekomponálása e különbségtétel révén. Az utolsó írások megrendítő erejű sorai valóban létösszegzések, méltó befejezések életművének.

A szerkesztés Wass Albert kéziratát hűen közli, de a benne előforduló nyilvánvaló gépírási hibákat, elírásokat korigálta. Egyes szavak írásmódját egységesítve közli, ahol ez nem megy az értelmezés rovására, például a *mindég* vagy a számtalan *s*, illetve az általa oly használt és kedvelt *régies múltidő* használata esetében, hiszen ezek is szervesen hozzátartoznak írásainak stílusához. A kéziratban szereplő idegen kifejezések szintén a szövegben maradtak, zárójelben közölve az olvasóval a magyar

megfelelőjüket. Magyarázó jegyzetek, szerkesztői megjegyzések csak a legkritikább, elkerülhetetlen esetben kerültek a szövegbe.

Miután Wass Albert nem készített (készíthetett) részletes tartalomjegyzéket, annak végső formába öntése is szerkesztői feladat lett. A függelék fotóit a család bocsátotta a szerkesztő rendelkezésére, az ő kifejezett kérésükre kerültek a kötetbe. E képek kitűnően egészítik ki, jelenítik meg a kötetben bemutatott világot.

Úgy olvassuk a *Voltamot*, hogy abban a leghitelesebb tanú szólal meg nemzetünk, hazánk olyan korszakairól, melyről még ma sem tudunk eleget.

Végül köszönetet mondok Wass Endrének, Gézának és Hubának értékes tanácsaikért. Jelentős segítségemre volt a szerkesztésben az amerikában élő Lukácsi Éva, aki a helyszínen ellenőrzött több száz adatot, információt. Külön köszönetemet fejezem ki Somlai Zsuzsának, aki a legnagyobb segítségemre volt e Wass Albert életműve szempontjából is nagy jelentőségű kötet sajtó alá rendezésében, szerkesztésében.

Budapest, 2005 október havában

Takaró Mihály